

VII YAZI

Həsən bəy Zərdabi min bir əziyyətlə mətbuatın təməlini qoyanda, bunun üçün dövrünün burjua ünsürlərinin təqiblərinə məruz qalanda, təhdidlərlə qarşılaşanda, ailəsi təhlükə ilə üz-üzə qalanda yenə də mübarizədən əl çəkmirdi. Ona görə belə edirdi ki, milli mətbuatı yarada bilsin. Nail oldu da. Və görmək istədiyi mətbuat üçün bu fikirləri söyləyib getdi ki, hər bir vilayətin qəzeti gerek ol vilayətin aynası olsun, həm də düz düz, əyri-əyri yazsın.

150 il. Əsryarımliq bu dövr Azərbaycan mətbuatı tarixidir, həm də şanlı bir tarixdir. Bu gündən dünənə baxdıqda ona görə qürur duyuruq ki, xalqın maariflənməsində, müasirləşməsində böyük rol oynamaqla yanaşı, eyni zamanda onun tarixini də yazıb salnamələşdirən bir mətbuat görə bilirlik. Bunu görə bilməyin özü 150 ilin böyük tarix olduğundan söhbət açıq.

Lakin təəssüf ki, dünən də, bu gün də mətbuatımız Zərdabi aynasına ləkə olanlardan xali olmadi. Bütün dövrlərdə istər televiziyalarda, radiolarda, istərsə də qəzet redaksiyalarında olan yamaq jurnalistlər bu aynaya öz əqidə ləkələrini salmaqla məşğul oldular. Gündə bir "mətbu orqan" yaradıb jurnalistikanı öz alətlərinə çevirənlər, onun asan

Milli mətbuat 150: Zərdabi aynasında ləkə olanlar

deyilmiş" deyib yeni fiqur yaratmaq istəyən "jurnalistlər" hələ də öz sələflərinin əla xələfləridir. Hansı ki, əslində sorğu aparılsa, onların adını heç də hər kəs bilmir.

Mediaya bəlli gəliş...

Mətbuat janrı nədir, hansılardır, necə yazmaq lazımdır, cümlə nədir, necə qurulur, orfoqrafiya nədir, nəyə xidmət edir anlayışlarından əsla xəbəri olmayan, "müstəqil media"ya yalnız pul qazanmaq, yaxşı yaşamaq üçün gələnlər, bəli, çoxsaylı jurnalistdən yaxşı yaşayır. Lakin yaxşı bir təhlil, araşdırma, oçerk, reportaj, analiz xarakterli yazının nə olduğunu bilmirlər.

İllərlə yuxarıda da qeyd etdiyim kimi, şəhərli-rayonlu gəzib-dolan, baş vurmadiqları idarə, müəssisə, təşkilat qalmayan, dəqiqədəbir zəngləri ilə camaatı dəngəsər edən bu "jurnalistlər" tutarlı bir yazı yazıb saytlarında yerləşdiriblərmə? Ölkədə hansısa bir problemi üzə çıxarıb həlli yollarını axtarıblarmı, təkliflərini veriblərmə, araşdırıb bir məsələni meydana gətirə biliblərmə, sosial problemlər barədə birçə tutarlı yazı yaza biliblərmə? Təəssüf ki, belə bir yazı yoxdur. Çünki həmin saytların işi şəxsi mənafeələrə xidmət etmək, onların reklamı ilə məşğul olmaq, ha-

qazanc yolu olduğunu düşünənlər, "jurnalist" adı altında insanları qorxu, vahimə içərisində saxlamağa çalışanlar, qələmi təhdid vasitəsi olaraq seçənlər darsıdı milli mətbuatın canına. Özlərini filan media təmsilçisi olaraq təqdim etməklə, bunu təsdiq etmək üçün saxta jurnalist vəsiqələrindən istifadə ilə keçdilər "ayna" qarşısına, lakin bu aynada əyri düzü ötdü, keçdi, qalan isə qara ləkə oldu.

Düz olan düz, əyri olan əyri göründü

Bir jurnalist kimi hər zaman bəzi "jurnalist həmkarlarıma" və onların yaratdıqları "müstəqil media"ya görə xəcalət çəkmişəm. Özlərini nalayiq aparmalarına, kənardan güllünc hədəfinə çevrilmələrinə, "dilanç"ı davanışlarına, nahar vaxtı özlərini harasa yımalarına, rayona bir iş dalınca gəlib on obyektə baş çəkmələrinə, hər birindən də pay almadan geri qayıtmamalarına, onların arxasınca danişılanları öz qulağımla eşitdiyimə görə hər zaman xəcalət çəkmişəm. Özüm də jurnalist olduğum üçün hamımızın belə olduğunun fərz edildiyini düşünmüşəm. Əslində isə əsla belə deyil.

Çox da uzaq olmayan keçmişdə, yeni 10-15 il əvvəl regionlar hazırkı bəzi "müstəqil media"-nın sələflərinin (sözsüz ki, o sələflərdən bu günə kimi qalanlar, formatını deyilənələr də var) asan qazanc yerinə çevrilmişdi. Onlar əllərində "silah" darsımışdı regionlara. Sanki "çəkili o yana, yazmağa gəlmişik" kimi... İcra başçıları isə əsla istəməzdi ki, rəhbərlik etdikləri rayon və şəhərlərin adı ölkə mətbuatında hallansın. Baxmayaraq ki, həmin "müstəqil media" nümunələrinin rayonlarda heç adını da eşitməmişdilər, lakin yenə də icra başçıları rayonun adına xələf gəlməməsi naminə bütün qapıları onların üzünə açırdı. Yanlarına icra hakimiyyətindən bir nümayəndə də ayırırdı ki, gün ərzində on-

ları istedikləri yerə aparsın. Rayonda olduqları müddətdə hərtərəfli təminatları üçün şərait yaratsın, yedirtsin-içirtsin və "yola" sal-sın. Bu nüansı yaxalayan həmin müstəqil media təmsilçiləri isə demək olar ki, qalmışdılar rayonlarda. Özləri üçün cədvəl tərtib etmişdilər ki, hansı ay hansı bölgəyə gediləcək. İlin sonunadək bütün ölkəni gəzib, yeni ildən təzədən bu "prinsip" əsasında işləməyə başlayırdılar və bu, onlara çox sərf edirdi. Rayonlardan həm cibi dolu, həm də maşınları dolu qayıdırdılar. Bütün bunlar gözümüzə gəldiyimiz faktlardır ki, hər dəfə onlara görə utanmışıq, az qala "nə üçün bu sahəni seçdik axı" demişik.

Beləliklə, mətbuatımızda irinli yaralar, şəhər-şəbədə "qələm sahibləri", reket jurnalistlər, qarnını götürüb rayon-rayon dolanan, nə ad desək yaraşan, lakin tek jurnalistikadan xəbəri olmayan varlıqlar çoxalmağa başladı. Çoxaldıqca da Zərdabinin aynasında hər vilayət onların istədiyi kimi göründü, əslində olduqları kimi deyil. Bu isə bu aynaya ləkədən başqa heç nə gətirmədi.

Təəssüf ki, indi də mediamız belələrdən xali deyil. Ancaq qarayaxma, dəqiqləşdirilmiş faktlara əsaslanıb özünəməxsus gündəm yaradan, etik qaydalardan bixəbərliliyi hər an özünü göstərən, elə bu səbəbdən də dövlət məmurlarına qarşı təhqiramiz ifadələr işlədən, fotolar montajlayan, dünən biri haqqında ağzına gələni danişib, həmin regiona səfərdən əli dolu qayıtdıqdan sonra onu tərifləməyə, "əslində filankəs pis oğlan

qeyin nədirsə, reyestrden keçməni də məhz bunlar müəyyən edir. Təbii ki, bunları biz söylədiyimiz kimi görə və dərk edə bilməyənələr hələ bir kimdənsə küsüb-incidilər də, hətta ondan məhkəməyə şikayətə də getdilər. Nədənə reyestrden keçməkdə "birinci" olduqlarını sandılar. Əslində isə keçə bilməməklə qiymətlərini almış oldular.

Müstəqil media o demək deyil ki, sən öz fəaliyyətini özün istədiyin kimi qurasan, savadsız, heç bir səriştəsi olmayanlara jurnalist "statusu" verəsən, mənəm-mənəmlik edəsən, Azərbaycan dilinin qrammatik qanunlarını pozasan, nə yazdığını, nə təqdim etdiyini heç özün də bilməyəsən.

Düşünürəm ki, səhərdən bəri haqqında danişdığımız "jurnalistlər"də, onların "mediası" da Azərbaycan mətbuatının üz qarasıdır. Nə üçün vicdanlı, ədalətli, qərəzsiz, öz işinin ağası olan, bir yazısı ilə onlarla belə "jurnalisti" bir qələmlə silə biləcək peşə sahibləri ilə onlar bir peşəni bölüşməli, utanmalı, xəcalət çəkməlidirlər?

Bu, ictimai bir problemdir. Ona görə də istər jurnalist olsun, istər oxucu, izləyici kütləsi, bu məsələyə öz münasibətini bildirməlidir. Çünki bu cür "media"-dan xilas olmaq həm jurnalist, həm də oxucu, izləyici olaraq ən başlıcası özümüzə hörmət deməkdir.

Küçənin ortasında, otağın bir küncündə, bəzən elə telefondaca yaranan və küçə formatından, otaq çərçivəsindən, telefon ölçüsündən çıxma bilməyən, elə bütün bunlara görə də təbii ki, "Media haqqında" qanuna əsasən reyestrden keçə bilməyib əvvəlkindən də miskin vəziyyətə düşən, səsləri məhkəmələrdən gələn bu "media nümunələri" və onların özlərini müstəqil media nümayəndələri adlandıran "əməkdaşları", bizim bəzi "həmkarlarımız" haqqında söhbət açmağın yerinə düşdüyünü fikirləşirəm. Çünki milli mətbuatımızın keçdiyi 150 illik tarixi yolda belələri də olub və varlıqları ilə yaxşının və pisin müqayisəsini aparmağa şərait yaradıblar.

Sosial media və sosial şəbəkələr: ləkələr daha aydın görünür

Artıq illərdir ki, ənənəvi mətbuatla yanaşı, internet mediası da fəaliyyətə başlayıb. Eləcə də hazırda sosial şəbəkələrin hər biri sosial medianın bir qoluna çevrilib. Təbii ki, doğru və yalan xəbərin qarmaqarışq məkan olan sosial şəbəkələri çox vaxt sosial media adlandıranlar da var. Bunu belə anlayaq ki, hələ də aramızda sosial media ilə sosial şəbəkəni ayırd edə bilməyənələr var. Bu, məsələnin bir tərəfi. Digər tərəfi isə odur ki, əvvəlki illərlə müqayisədə indi kimin nə yazdığı, nə danişdığı, hadisələrə necə münasibət bəslədiyi həmin doğru və yalan xəbərlər kimi sürətlə yayılır. Kimin müəllifi və aparıcısı olduğu verilişin hansı məqsədə xidmət etdiyi, bu verilişlərdə xalqın ailə və milli-mənəvi dəyərlərinə vurulan baltaların səsi daha çox eşidilir, duyulur. Çünki sosial media və sosial şəbəkələr hər şeyi, eləcə də ləkələri daha tez və daha aydın göstərmək, yaymaq gücünə malikdir. Ona görə də milli mətbuatın haqqını verə bilməyənələr, ondan başqa məqsədlər üçün istifadə edənlər anlasın ki, artıq illər öncəki vaxt deyil ki, hər hansı bir əməlin üstünü ört-basdır etmək mümkün olsun. İndi bunun üçün artıq gecdir. Odur ki, Zərdabi aynasında qara ləkə olanlar bu ləkəni yaradan səbəblərə yenidən nəzər sal-sın, silmək üçün deyil, yeni ləkələrin qarşısını almaq üçün...

Matanət Məmmədova